
מראה מקומות- עניני הלכה

יבמות דף פג'

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

רב דקהל שערי תפילה

פסעיק, ניו ג'רסי

AsherMillman@gmail.com

לזכר נשמת

מנחם מנדל בן משה ושרה בת משה צבי ממשפחת אדלר
קעפל בן אליעזר ופריידל בת אליעזר ממשפחת מילמן
צבי מנחם בן שמעיהו וחיה לאה בת נפתלי הערצקא ממשפחת
רייכמאן

A Chaburah on these מקומות מראה is posted weekly
and can be accessed via www.dafaweek.org, emailed,
or on the app.

507– Daf– Week

info@dafaweek.org

בענין דיני אנדרוגינוס

- בענין דין אנדרוגינוס, יש לכה"פ ה' שיטות מהו גדרו:
 1. שיטת הרמב"ם הוא שהוי ספק. (ובזה גופא י"ל שהוי ספק שיש לו הכרע או אפ"ל כשיטת הרא"ש שהוא ספק שאין לו הכרע ובזה מחולק מטומטום שג"כ ספק אלא שלו יש הכרע).
 2. שיטת הראב"ד שהוא חצי זכר וחצי נקבה.
 3. שיטת הרמב"ן שהוא שהוי בריה בפני עצמו עצמו.
 4. שיטת הרמ"א הוא שהוי כודאי זכר.
 5. שיטת המג"א הוא שלפעמים זכר ולפעמים נקבה (וכזה הבין הבאר היטב בשיטתו עכ"פ).
- ולענין ההלכה בזמן הזה, שיטת הציץ אליעזר הוא הבסיס להמבוכה הגדולה בענין שאלת ניתוח וגם שאלת הלכה. שיטתו הוא שהכל הולך אחר החיצון ואפילו אם אין בהבטן איברי נשים וגם הוא XY עדיין דינו כנקבה אם כזה מראה האברים החיצונים. (אלא שאם יש בו ממש שני אברים מותר להופכו לזכר מטעמים שונים ע"ש באריכות וכל התשובה הובא). ויש הרבה מפקפקים הן מצבד איסור סירוס הן מצד הפקעת מצות הזכר ואיכ"מ להאריך ועיין בנשמת אברהם ג' מד' ג' באריכות בזה. ורק הביא משבט הלוי בזה שמכניס לשאלתו מהו בפנים ג"כ ע"ש. ולא מוכח שחולקים זב"ז באמת.

- רמב"ם אישות ב' כד'
- תוס' הרא"ש נדה כח.
- ראב"ד שופר ב' ב'
- ריטב"א יבמות פג.
- רמ"א אבה"ע מד ה'
- מג"א תקפט' ס"ק ד'
- שו"ת ציץ אליעזר יא' עח'
- שבט הלוי ט' רסז' א'

נשים. הלכות אישות פ"ב פ"ג

כב אין סומכין על הנשים וכו'. זה נלמד מהסוגיא שבפרק האומר בקדושין (דף ס"א:): דמשמע מינה עדות בעין והבאר כמון שאפילו האב לאו נאמן לכל דבר: **כג האב** שאמר וכו' מיימרה דרב חסדא ס' ומלא נמי כותמיה: **כד מי** שיש לו וכו'. האלדורוגיטוס זוכר בהרבה מקומות בנמרס ועינו הוא כמו שאסור רבינו:

ואפשר שאין דרכן להביא סימנין לא סוכר ולא נקבה. ומכל מקום אני ממה דבר בין לעמו בין לעמה כ"ד וכו' כשהן בן י"ב שנה אפילו בהנחת סימנין למה הן בחזקת גדולים וכל שכן הטומטום שהרי אם יקרה שמה ימלא זכר ולא כן המנהג בהנחת סימנין הן ממה נפשך מייבין בהן מספק כשהן בן י"ב שנה ויוס אחד למה יתמינהו והלא פטורין הן ממה נפשך שאם זכרים הם עדיין לא הגיעו לכלל חיוב ואם הם נקבות כל הנקבות פטורות ממלות אלו זהו דרך עין:

כו הרש וחדשת וכו'. זה מנוצר בהרבה מקומות חרש ומרשת שדכרו בהן חכמים בכל מקום שאינו מדבר ואינו שומע: אבל מי שמדבר וכו'. זה פסוק בהרבה מקומות ומהם בגיטין פרק מי שחשו (דף ע"א:).

פ"ג א כיצד האשה מתקדשת אם בכסף בוי'. משנה פרק קמא האשה נקנית בכסף בוי' הלל אומריין בפרוטה וצדוק פרוטה ולשון הקדושין מנוצר בנמרס ואם אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי תכזו הרמזין והרשב"א ז"ל והרבה מן המפרשים שאינה

שביארנו בהלכות קידוש החדש. ובאותן השנים מונין לכל דברי הדת: **כב** אין סומכין על הנשים במנין השנים ולא על הקרובים אלא על פי שנים אנשים כשרים להעיד: **כג האב** שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד. בתי זו בת שלש שנים ויום אחד נאמן לקרבה אבל לא למכות ולא לעונשים. בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד נאמן לנדרים ולערכין ולחרמות ולהקדשות אבל לא להלכות ולא לעונשים: **כד מי** שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות הוא הנקרא אנדרוגיטוס והוא ספק אם זכר ספק אם נקבה. ואין לו סימן שיוודע בו אם הוא זכר ודאי אם היא נקבה ודאי

לעולם: **כה** וכל מי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום הוא הנקרא מומטום וגם הוא ספק. ואם נקרע הטומטום ונמצא זכר הרי הוא כזכר ודאי. ואם נמצא נקבה הרי הוא נקבה וטומטום ואנדרוגיטוס שהיו בן שנים עשרה שנה ויום אחד הרי הן בחזקת גדולים והם שנודר בהן בכל מקום: **כו** הרש וחדשת האומרים בכל מקום הם האילמים שאין שומעין ולא מדברים. אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הוא ככל אדם. ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן ואינן לא חרשים ולא שוטים נקראין פקח ופקחת: **כז** נמצאו כל השמות שביארנו ענינם בשני פרקים אלו עשרים שמות. ואלו הן קידושין. ערוה. שנייה. איסורי לאוין. איסורי עשה. קטנה. נערה. בוגרת. אילונית. גדולה. סימן התחתון. סימן העליון. קמן. סרים חמה. סרים אדם. גדול. אנדרוגיטוס. מומטום. חרשים. פקחים. שים כל השמות האלו לעומתך חמיד ואל לזו מעיניך כל עינייהם כדי שלא נהיה צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום שזכיר אותו:

השנת הראב"ד

"ויטומטום ואנדרוגיטוס וכו'. כתב הרשב"א ז"ל ולמה בחזקת גדולים אלא ידבקו אס י"ט להם סימנין אס לאו לדעיין הגהת סימנין הרי הם ככל אדם ע"כ":

א כיצד האשה מתקדשת. אם בכסף הוא מקדש אין פחות מפרוטה יכסף או שוה [א]פרוטה. אומר לה הרי את מקודשת לי. א סמ"ג ס"ב עד סוף הפרק טור סימן קע"ב סמ"ג עשין מ"ח: ג טור א"ה ע"י כ"ו סמ"ג עשין מ"ח: ד טור ס"ס סימן ל"א סמ"ג ס"ב: א

פרק שלישי

א כיצד האשה מתקדשת. אם בכסף הוא מקדש אין פחות מפרוטה יכסף או שוה [א]פרוטה. אומר לה הרי את מקודשת לי. א סמ"ג ס"ב עד סוף הפרק טור סימן קע"ב סמ"ג עשין מ"ח: ג טור א"ה ע"י כ"ו סמ"ג עשין מ"ח: ד טור ס"ס סימן ל"א סמ"ג ס"ב: א

לחם משנה

כה וטומטום ואנדרוגיטוס וכו'. מה שממה ה"ה ז"ל והניחו בדרך עין י"ט לומר דלא כזכר רבינו ז"ל הרי הן בחזקת גדולים אלא לענין המלות שהנשים

משנה למלך

יוס שגולד בו מיקרי גדול ומש"ה חל הגדות והקדושין לעולם לאחד והדבר הוא פשוט. באופן שמהקומות אחר רמזנו לעיל אשר מתוכו יראה דגמי היא דיואל דופן בעינין נעמ לעמ דשעות הס תמיהה ענימי מנה סוגיא זו דיבמות ולא מלאחי מקום לישבה או אמריין דגמי היא דיואל דופן בעינין נעמ לעמ דשעות וא"ע: (* א"ה ולפע"ד נראה להביא ראייה דיוס א' לאו דווקא מתקדשה בגמרא נדה דף ק"ב ע"ב ולמי הני מרמי בני בת י"ב שנה ויוס אחד נדרים קיימין ודוקין כל י"ב בת י"א ויוס אחד נדרים ודוקין כל י"ב ע"ג ואי נימא דהכי דמנא ויוס א' הוא דווקא מאי קמי' דמדיקין כל י"ב ויוס א' הוא גס ויו רבשון על י"ב ודוקין ע"כ אלעטריך למימין כ"א שנה ויוס א' דווקא א' נדרים נדקין אלא ודאי ע"כ יוס א' דמנא לאו דווקא אלא כיון שגשגל י"א ע"כ מקשה שפיר למה לי דזה נכלל בכולן כל י"ב ע"ג דווקא וע"ד ור"ה גמורה שאין ע"כ משתה):

כב אין סומכין על הנשים במנין השנים בוי'. כתבו המוספים בפרק האומר דאי הם גדולים בקומה י"ט לפיכך על הסימן והקומה. וכתב הר"ב פ"מ ח"א סימן ט"י דה"ה כשהם קטני הקומה שנאמר בהם קטנים בשנים י"ט. דמיון זה אינו מכיר לדוקא כשהמקושק הוא שיהיה גדול כשראינו שהם גדולים בקומה אמריין שהם גדולים י"ב בשנים אלא כשהמקושק הוא שיהיה קטן אף שהם קטני הקומה אין הוכחה מזה שלא הגיעו לכלל שיעוריהן דלמנא נגסת היא ודוק: **פ"ג א כיצד** האשה מתקדשת אם בכסף הוא מקדש בוי' אומר לה הרי את מקודשת לי כו' והאש הוא שומר דברים שמשמטן שקובה אומה לו לנפש. לשון הקדושין מנוצר בנמרס דלס אומר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי כתבו הרמזין והרשב"א דאינה מקודשת משום ידיים שאינן מוכיחות לה הוין ידים מ"ח ה"ה. גם מדברי המוספים בפי' הקדושין משמע דאפילו ספק קדושין לא הרי מושא לדאילו ידים שאינן מוכיחות לה הוין ודוק. וכתב מרן הב"י סי' כ"ז ז"ל ובכח הריב"ש סימן פ' על מי שאמר כשנתן לה הטבעת הריני נותן לך כמות קדושין ולא אמר הרי את מקודשת לי אין כלל ידים אלא דיבור שלם כיון שזוכר שהוא הנותן לה במחור הקדושין כבר נראה למלוו שהוא המקדש והמתקדשת כו' ע"כ. אלא הרשב"א ז"ל כתב בהפך כשהוא ס' אף ר"ד על אשם שאמר לה ראונין הריני נותן לך זה לקדושין והש"כ לשמול דעני ידים מוכיחות אין זו מקודשת דמ"מ כשנתן

כה וטומטום ואנדרוגיטוס וכו'. מה שממה ה"ה ז"ל והניחו בדרך עין י"ט לומר דלא כזכר רבינו ז"ל הרי הן בחזקת גדולים אלא לענין המלות שהנשים

כב אין סומכין על הנשים במנין השנים במנין לכל דברי הדת: **כב** אין סומכין על הנשים במנין השנים ולא על הקרובים אלא על פי שנים אנשים כשרים להעיד: **כג האב** שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד. בתי זו בת שלש שנים ויום אחד נאמן לקרבה אבל לא למכות ולא לעונשים. בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד נאמן לנדרים ולערכין ולחרמות ולהקדשות אבל לא להלכות ולא לעונשים: **כד מי** שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות הוא הנקרא אנדרוגיטוס והוא ספק אם זכר ספק אם נקבה. ואין לו סימן שיוודע בו אם הוא זכר ודאי אם היא נקבה ודאי לעולם: **כה** וכל מי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום הוא הנקרא מומטום וגם הוא ספק. ואם נקרע הטומטום ונמצא זכר הרי הוא כזכר ודאי. ואם נמצא נקבה הרי הוא נקבה וטומטום ואנדרוגיטוס שהיו בן שנים עשרה שנה ויום אחד הרי הן בחזקת גדולים והם שנודר בהן בכל מקום: **כו** הרש וחדשת האומרים בכל מקום הם האילמים שאין שומעין ולא מדברים. אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הוא ככל אדם. ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן ואינן לא חרשים ולא שוטים נקראין פקח ופקחת: **כז** נמצאו כל השמות שביארנו ענינם בשני פרקים אלו עשרים שמות. ואלו הן קידושין. ערוה. שנייה. איסורי לאוין. איסורי עשה. קטנה. נערה. בוגרת. אילונית. גדולה. סימן התחתון. סימן העליון. קמן. סרים חמה. סרים אדם. גדול. אנדרוגיטוס. מומטום. חרשים. פקחים. שים כל השמות האלו לעומתך חמיד ואל לזו מעיניך כל עינייהם כדי שלא נהיה צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום שזכיר אותו:

כב אין סומכין על הנשים במנין השנים במנין לכל דברי הדת: **כב** אין סומכין על הנשים במנין השנים ולא על הקרובים אלא על פי שנים אנשים כשרים להעיד: **כג האב** שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד. בתי זו בת שלש שנים ויום אחד נאמן לקרבה אבל לא למכות ולא לעונשים. בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד נאמן לנדרים ולערכין ולחרמות ולהקדשות אבל לא להלכות ולא לעונשים: **כד מי** שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות הוא הנקרא אנדרוגיטוס והוא ספק אם זכר ספק אם נקבה. ואין לו סימן שיוודע בו אם הוא זכר ודאי אם היא נקבה ודאי לעולם: **כה** וכל מי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום הוא הנקרא מומטום וגם הוא ספק. ואם נקרע הטומטום ונמצא זכר הרי הוא כזכר ודאי. ואם נמצא נקבה הרי הוא נקבה וטומטום ואנדרוגיטוס שהיו בן שנים עשרה שנה ויום אחד הרי הן בחזקת גדולים והם שנודר בהן בכל מקום: **כו** הרש וחדשת האומרים בכל מקום הם האילמים שאין שומעין ולא מדברים. אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הוא ככל אדם. ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן ואינן לא חרשים ולא שוטים נקראין פקח ופקחת: **כז** נמצאו כל השמות שביארנו ענינם בשני פרקים אלו עשרים שמות. ואלו הן קידושין. ערוה. שנייה. איסורי לאוין. איסורי עשה. קטנה. נערה. בוגרת. אילונית. גדולה. סימן התחתון. סימן העליון. קמן. סרים חמה. סרים אדם. גדול. אנדרוגיטוס. מומטום. חרשים. פקחים. שים כל השמות האלו לעומתך חמיד ואל לזו מעיניך כל עינייהם כדי שלא נהיה צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום שזכיר אותו:

כב אין סומכין על הנשים במנין השנים במנין לכל דברי הדת: **כב** אין סומכין על הנשים במנין השנים ולא על הקרובים אלא על פי שנים אנשים כשרים להעיד: **כג האב** שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד. בתי זו בת שלש שנים ויום אחד נאמן לקרבה אבל לא למכות ולא לעונשים. בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד נאמן לנדרים ולערכין ולחרמות ולהקדשות אבל לא להלכות ולא לעונשים: **כד מי** שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות הוא הנקרא אנדרוגיטוס והוא ספק אם זכר ספק אם נקבה. ואין לו סימן שיוודע בו אם הוא זכר ודאי אם היא נקבה ודאי לעולם: **כה** וכל מי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום הוא הנקרא מומטום וגם הוא ספק. ואם נקרע הטומטום ונמצא זכר הרי הוא כזכר ודאי. ואם נמצא נקבה הרי הוא נקבה וטומטום ואנדרוגיטוס שהיו בן שנים עשרה שנה ויום אחד הרי הן בחזקת גדולים והם שנודר בהן בכל מקום: **כו** הרש וחדשת האומרים בכל מקום הם האילמים שאין שומעין ולא מדברים. אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הוא ככל אדם. ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן ואינן לא חרשים ולא שוטים נקראין פקח ופקחת: **כז** נמצאו כל השמות שביארנו ענינם בשני פרקים אלו עשרים שמות. ואלו הן קידושין. ערוה. שנייה. איסורי לאוין. איסורי עשה. קטנה. נערה. בוגרת. אילונית. גדולה. סימן התחתון. סימן העליון. קמן. סרים חמה. סרים אדם. גדול. אנדרוגיטוס. מומטום. חרשים. פקחים. שים כל השמות האלו לעומתך חמיד ואל לזו מעיניך כל עינייהם כדי שלא נהיה צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום שזכיר אותו:

כב אין סומכין על הנשים במנין השנים במנין לכל דברי הדת: **כב** אין סומכין על הנשים במנין השנים ולא על הקרובים אלא על פי שנים אנשים כשרים להעיד: **כג האב** שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד. בתי זו בת שלש שנים ויום אחד נאמן לקרבה אבל לא למכות ולא לעונשים. בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד נאמן לנדרים ולערכין ולחרמות ולהקדשות אבל לא להלכות ולא לעונשים: **כד מי** שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות הוא הנקרא אנדרוגיטוס והוא ספק אם זכר ספק אם נקבה. ואין לו סימן שיוודע בו אם הוא זכר ודאי אם היא נקבה ודאי לעולם: **כה** וכל מי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום הוא הנקרא מומטום וגם הוא ספק. ואם נקרע הטומטום ונמצא זכר הרי הוא כזכר ודאי. ואם נמצא נקבה הרי הוא נקבה וטומטום ואנדרוגיטוס שהיו בן שנים עשרה שנה ויום אחד הרי הן בחזקת גדולים והם שנודר בהן בכל מקום: **כו** הרש וחדשת האומרים בכל מקום הם האילמים שאין שומעין ולא מדברים. אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הוא ככל אדם. ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן ואינן לא חרשים ולא שוטים נקראין פקח ופקחת: **כז** נמצאו כל השמות שביארנו ענינם בשני פרקים אלו עשרים שמות. ואלו הן קידושין. ערוה. שנייה. איסורי לאוין. איסורי עשה. קטנה. נערה. בוגרת. אילונית. גדולה. סימן התחתון. סימן העליון. קמן. סרים חמה. סרים אדם. גדול. אנדרוגיטוס. מומטום. חרשים. פקחים. שים כל השמות האלו לעומתך חמיד ואל לזו מעיניך כל עינייהם כדי שלא נהיה צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום שזכיר אותו:

יוסי סבר דאנדרוגינוס הוי בריה ממש, דקתני
 ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמה
 ולא יכלו חכמים לעמוד עליו ולהכריע אם
 איש או אשה, אבל טומטום אינו כן אלא או
 ספק איש או ספק אשה. מכלל דאנדרוגינוס
 לאו ספיקא הוא, וי"ל דלעולם ספיקא הוא
 אלא דאין ספיקו כעין ספיקא דטומטום,
 דאנדרוגינוס אין בו הכרעה לידע אם איש או
 אשה לפי שכולם שוין, אבל טומטום יש
 שהוא זכר ויש שהוא נקבה, וספיקא יכול
 להתברר. שאם יקרע ימצא זכר או נקבה⁴³⁶.
 ונפקא מינה אם קדש אשה או נתקדש ונקרע,
 ונפקא מינה ג"כ לגבי שופר וכיוצא בו,
 כדאמר⁴³⁷ אנדרוגינוס מוציא את מינו
 טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את
 שאינו מינו.

שנאמר מזכר ועד נקבה⁴³⁸, זכר ודאי נקבה
 ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס. ותימה כיון
 דאנדרוגינוס ספיקא הוי איצטריך קרא למעוטי
 ספיקא דהכי פריך בפ' אלו מומין בבכורות⁴³⁹
 גבי אנדרוגינוס, ובפ' בתרא דיומא⁴³¹ גבי כוי,
 ובכריתות פרק דם שחיטה⁴⁴⁰, ובפ"ק
 דחולין⁴⁴¹ גבי תחילת הציהוב שבזה ושבוה.
 בשלמא טומטום איצטריך שיש מהן זכר ויש
 מהן נקבה ופטרו הכתוב כשהוא ספק אפילו
 אם יקרע אח"כ ויתברר ספיקו למפרע, וכן
 גבי קפץ אחד מן המנויין לתוכו כולן
 פטורין⁴⁴² דממעט עשירי ספק, ולעיל⁴⁴³ גבי
 קדמה בהרת לשער לבן, דדריש ליה מקרא
 בסוף נזיר⁴⁴⁴, איצטריך קרא לאורוי לן בספק
 הנארע מה יהא דינו, אבל באנדרוגינוס אין

בפני עצמה ולא הכריעו בו⁴²⁵ אם זכר אם
 נקבה. ופשיט התם⁴²⁵ דהילכתא כר' יוסי
 באנדרוגינוס והרכבה, ומסתמא פסק כר' יוסי
 דברייתא דחשיבא ליה עיקר⁴²⁶. וי"ל דהא
 דקאמר התם ר' יוסי דאנדרוגינוס בריה הוא,
 לא שיהא בריה בפני עצמו לא זכר ולא נקבה
 דא"כ מאי לא הכריעו בו חכמים, אלא ודאי
 ספיקא בעלמא הוא. והא דקאמר התם⁴²⁷ רב
 אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה משני מקומות
 שנאמר⁴²⁸ ואת זכר לא תשכב משכבי אשה,
 איזהו זכר שיש לו שני משכבות הוי אומר
 זה אנדרוגינוס, לא בשביל דחשיב ליה זכר
 ודאי אלא גזירת הכתוב הוא. וכן בפ' אותו
 ואת בנו⁴²⁹ דקאמר רבי יוסי כוי בריה בפני
 עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם חיה
 אם בהמה⁴³⁰, ההיא בריה הוי נמי ספיקא
 מדקאמר בפ' כסוי הדם⁴³¹ כוי אין שוחטין
 אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו,
 ואי בריה ממש קאמר, שאינו לא חיה ולא
 בהמה, א"כ לא שייך ביה כסוי אלא ודאי
 ספיקא הוי. וכן מוכח לשון הכריעו. אבל
 בריה דפ' בתרא דיומא⁴³² הוי בריה ממש,
 דקאמר התם כל חלב⁴³³ לרבות כוי. ופריך כוי
 ספיקא הוי איצטריך קרא למעוטי ספיקא,
 ומשני קסבר האי תנא כוי בריה בפני עצמו
 הוא. וכן בפ"ק דחגיגה⁴³⁴ דקאמר כל זכורך
 להוציא טומטום ואנדרוגינוס וקאמר בשלמא
 אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא אלא
 טומטום ספיקא הוי, מכלל דבריה דקאמר
 בריה ממש ולא כמו בריה דר' יוסי.
 ומיהו בתוספתא דמס' בכורים⁴³⁵ משמע דר'

425 שם כתוב: בו חכמים וכו'. וכ"ת בנד'.
 426 התוס' כאן השמיטו זאת. וברש"י שם בד"ה
 הלכה פי' דהלכה כר' יוסי ודלא כרבנן. וא"כ לק"מ
 כאן. וע' תוד"ה מתניתין שם, ותוס' ישנים אות ב.
 ובתוספות רבנו שם בד"ה הלכה הסכים עם פרש"י,
 וא"כ סתו דבריו כאן. וע' פ"ק סה"ע 132. ובפסקיו
 ביבמות שם סי' ח ג"כ נראה לכאורה שרבנו מסכים
 עם רש"י. אכן כבר כתב שם הקרבן נתנאל אות ה-ו
 שדברי רבנו ביבמות הם מדברי הר"י, והוא עצמו
 מחזיר מספק בבכורות פרק ששי סי' ח עשה"ט. וכאן
 קאי רבנו אפוא בשיטת הר"י (שצייץ בפסקא) ודלא
 כדברי עצמו. וע"ע 427 פג. ב. 428 ויקרא

יח, כב. 429 חולין פ, א. והתוס' לא הביאו זאת.
 430 שם: אם מין חי' או מין בהמה. 431 שם
 פג, ב. 432 עד, א. 433 ויקרא ז, כג.
 434 ד, א. 435 פרק ב הלכה ו. 436 התוד"ה
 אמר כאן ביארו טפי והוסיפו תי' עיי"ש. ולפי"ז א"ש
 גם לשון בריה שבמס' חגיגה. ור' שיטה נוספת
 באנדרוגינוס בתוד"ה ברי' ביבמות פג, א ובמנחת
 ביכורים על התוספתא שם כע"ז. וע"ע ב"ח בירור"ד
 רסה, אק"ז ומנחת חינוך מצווה א אות ב.
 437 בר"ה כט, א. 438 לפנינו נוסף: תשלחו.
 439 מא, ב. 440 כא, א. 441 כב, ב.
 442 ב"מ ו. ב. 443 יט, א. 444 סה, ב.

[פג, א] מדשבקיה ר' יוסי לבר זוגי, ש"מ הדר ביה. פי' דאי לא הדר ביה, ותנא דמתני' ותנא דברייתא פליגא¹⁹⁰, מה נפשך אי פליגי נמי בדר' שמעון, אמאי שבקיה לר"ש בר זוגיה, ואי לא פליגי בדר' שמעון אלא בדר' יוסי בלחוד, א"נ אליבא דתנא ברא, ר' יוסי ור' שמעון מפלג פליג, וה"ל לתנא ברא לאיתויי סברא דר' שמעון, וסברא דר' יוסי דפליג עליה ¹⁹¹*[וזה] ברור, וזה מובלע בפרש"י ז"ל.

דהא שמעי' לה¹⁹²* לשמואל דחייש ליחידאה. פרש"י ז"ל דפסק הלכה כר' יהודה בן בתירא דיש זיקא בפ"ד אחין¹⁹³, ואע"ג דרביס פליגי¹⁹⁴. ותמיה מילתא טובא, וכי כל המקומות שוים הם ליחיד. וי"ל דהכי אמרי, דכל היכא דמסתבר טעמא דיחידאה וסוגי' דאמוראי כוותיה, והכא ודאי מסתבר טעמא דרבי יוסי דמתנית'¹⁹⁵.*

אמרי בי רב משמיה דרב הלכה כר' יוסי באנדרוגינוס. פרש"י ז"ל כרבי יוסי דמתניתין דאמר זכר מעליא, ולית להו לבי רב הא דאמר לעיל משמיה דרב ליתא למתני' מקמי ברייתא, וכן בתוס'¹⁹⁶. ולא מחזור, דשפיר מוכחי' לעיל

צ"ב להמאירי דלכאורה תלוי בחצ"ע וחב"ח שקידש, דהוא ב' דעות במאירי קידושין (ז, ב), ודעת המאירי עצמו שם נראה דלא הוה אפילו ספק קידושין וצ"ע. אולם בגוף פי' הש"ס כאן מרש"י וראמ"ה נראה דהא דאבל לא נישא בדיעבד היינו משמעות הלשון עצמו. ¹⁸³* נר' דצ"ל: שנושא. ¹⁸⁴* לפנינו נוסף: רבי אליעזר אומר. ¹⁸⁵* לפנינו: בין למר בין למר. ¹⁸⁶* צ"ל נוסף: וכו' [וכ"נ מכת"ד]. ¹⁸⁷* לפנינו: הוא. ¹⁸⁸ בקו"א למכלתין ובהל' בכורות פ"ו. ¹⁸⁹ נדה (כח, ב) וראה ציון כל השיטות בגדר אנדרוגנוס בארוכה בעיניי' למשפט בסוגיין. וראה בקרן אורה ובאור שמח על הש"ס, וביד דוד (לר"ד קרלין) עמ' 7-44 ובריט"א פ"ו דף נב טור ד' ד"ה וראיתי להרא"ש. ¹⁹⁰ הועתק בני"י בסתמא, ודבא הש"ס לאפוקי מקס"ד דפליגי תנא דברייתא על תנא דמתני' בדעת ר' יוסי כ"כ הראמ"ה, ונתכן לזה מעצמו הערו"ל ע"ש בארוכה. ¹⁹¹* נוסף בכת"ד. ¹⁹²* לפנינו: ליה. ¹⁹³ (מא, א). ¹⁹⁴ צ"ב למה הביאו רבינו בשם רש"י, והלא גמ' מפורשת מגילה (יח, ב). ¹⁹⁵* צ"ל: דמתניתא = דברייתא. ¹⁹⁶ כדעת רש"י ותוס' כ"כ בטויו"ד רסה' ורה"ע סימן מד' וסימן קעב' בשם הר"י והרא"ש, והוא דעת הרמ"א שם סי' מד' סע' ה' בשם י"א, (וע"ש בפרישה אות טו' ובב"ח שם וביו"ד רסה' כסתירות בטור בזה. ובבית הלל שם, וראה ביש"ש בפרקין

תנן אנדרוגינוס נושא וכו'. פי' אלמא זכר מעליא הוא, וק"ל לר"ל. ופרקי' תני אם נשא. פי' בדיעבד חוששין לנשואים להצריך גט, ולכל דבר שבחומרא. ופרכינן והא נושא קתני. ומהדר', ולטעמך מאי אבל לא נישא. כלומר וליטעמך דדוקא¹⁸⁰* לישנא היכי¹⁸¹* מתפרש לך אבל לא נישא, דמשמע לכתחלה, פשיטא דכיון דקתני נושא לכתחלה וחשיב ליה זכר מעליא, אלא ע"כ ה"ק, אינו נושא בדיעבד¹⁸², ומדאינו נושא דסיפא בדיעבד, רישא נמי בדיעבד. ומהדר', הא ליתא, אלא רישא דוקא, שעשה¹⁸³* לכתחילה ואינו נישא אפילו בדיעבד, ואגב רישא נקט סיפא לישנא לכתחלה. הדר פרכי' לר' יוחנן, והא מדקתני סיפא¹⁸⁴* אנדרוגינוס חייבין עליו כזכר מכלל דת"ק ספוקי מספקא ליה. אם הוא זכר או נקבה, וקשיא לר' יוחנן. ופרקינן¹⁸⁵* בין מר ובין מר¹⁸⁶* אנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא¹⁸⁷.*

פרש"י ז"ל וכן ר"י ז"ל שהוא ספק אלינו, ורבי' הרמב"ן¹⁸⁸ ז"ל פי' בריה מחודשת לגמרי שאינה לא זכר ולא נקבה, וכתב עוד והלשון מעיד על פי' בריה מחודשת לגמרי, וכבר הארכתי בשלהי פרק המפלת¹⁸⁹.

לומר דרבינו והרא"ה כאן דהקילו בחד בתרי כבישול עו"כ היינו דאולי לשיטתייהו דהקילו בכלים, אבל למאן דמחמיר בבליעת כלים, לכאורה בוודאי מחמיר גם דבעי ס', וכ"נ לכאורה מהגרי"א שם ס"ק מ' דכתב דהדעה שסובר דהכלים מותרים היינו הנ"י כאן בשם רבינו ע"ש. אך ע"כ שאר פוסקים לית להו תלייה זו, דהרי הש"ך שם ס"ק כא' מבואר דאף לדעה דבעי הכשר בכלים מ"מ קי"ל דבטל בישול עכו"ם ברוכ, וכן להיפך הוכיח בפר"ח שם ס"ק כה' דמאן דמיקל בבליעה בכלים יכול להחמיר בבליעת אוכל, ודלא כהרשב"א בתוה"א והר"ן דהוכיחו להחמיר בבליעת כלים מהא דהחמירו בבליעת אוכל ע"ש. ¹⁸⁰* ע"פ הנד', אך בכת"ד (אף דמטושטש) נראה דצ"ל: דדייקת. ¹⁸¹* כתי"ד, אך בנד' בטעות: הכי. ¹⁸² כ"כ התוס' הרא"ש, וראה במאירי דנמי מבואר דהא דאבל לא נישא, דפריך הש"ס דמשמע בדיעבד, היינו מכח הסברא מדינא, ולא משום משמעות הלשון. אך פי' הטעם באו"א וז"ל: מאי אבל לא נישא. ודאי אפילו דיעבד, דהוה ליה כחצין מקודשת לי. (וע"ש בהגהת הגר"ש דיקמן שם דדעת המאירי כהראב"ד שופר פ"ב הל' ב' ובתרומות פ"ו הל' טו' דאנדרוגנוס הוא חצי זכר וחצי נקבה. אולם לדעתי עדיין יש להעיר, דלכאורה חזינן דסובר המאירי לדעת רבי יוחנן דמאכיל בתרומה ובחזה ושוק בתורת ודאי, דנושא לכתחילה וקידושין ודאי קידושין ואף לדבריו דהוא חציו זכר וחציו נקיבה אכתי

שנו ראייה גדולה ראויה אליו ז"ל. והיא הוראה חדשה ונפלאה.

ויעו"ש בעצי ברושים ששואל דמדוע באמת לא אסרו לכו"ע בימי הספירה רחיצה אטו תספורת, ומבאר שהוא זה מפני דתספורת גופא אינו אלא מנהג, וה"ל גזירה לגזירה, ומיישב לפי"ז גם קושית הט"ז מדוע שלא אסרו ברחיצה גם בחוג"מ, וכן הקושי שהובאה בפ"ת שם מדוע שבאו"א לא אסרו גם רחיצה עד שיעור שיגערו חבריו שאסרו עד או תספורת עיי"ש.

שוב מצאתי גם בספר שו"ת בית לוי (שפירא) ח"ב סי' ב' שדן ג"כ בהיתר רחיצה לאבל בימי הספירה ע"פ הכוון האמור, ומאריך בזה עיי"ש, ואכמ"ל יותר.

(ז) **אודות** מה שכתב להסתפק בת"ת בענין ב' חליצות ביום א' אם יש בזה משום אין עושין מצות חבילות חבילות, והאריך בזה. לפלא בעיני שלא ראה מ"ש בזה הגאון החיד"א ז"ל בספרו מראית העין בליקוטים שבסוה"ס סי' כ' אות ז', וז"ל: לעשות שתי חליצות ביום אחד עיין מה שכתבתי אני הצעיר ביעיר און מע' א' סי' כ' ומשמם באר"ה דאין לחוש משום אין עושין מצות חבילה, ובודאי דאחר גמר הראשונה ושהלכו החולצת והיבם ימתינו מעט ויעשו החליצה שניה עכ"ל. ודברי חיד"א אלה הובאו גם בספר גנוי חיים להגרי"ה פלאגי ז"ל ערך חליצה מע' ח' אות ל', בתוספת הארה דצריך ג"כ לעשות ב' הזמנות מיום אתמול עיי"ש. וכ"כ בשו"ת תעלומות לב ח"ג בקו' הליקוטים אה"ע אות כ"ה-דשפיר דמי לתת ב' חליצות ביום אחד, וכותב שכך עשה מעשה במצרים בשנת תרל"ח, ובסדר ההזמנה עשו החקירות זה אחר זה, ואח"כ הלכו לקבוע מקום לב' החליצות עיי"ש.

(ח) **כמו"כ** מ"ש עוד בנוגע לקביעת מקום לחליצה באותו יום, וכשהזמינו מאתמול והלך א' מהדיינים וצריכים להושיב אחר תחתיו, והביא דברי הנחלי דבש בזה באות י"ז, וכן דברי שו"ת עטרת חכמים אה"ע סי' ט"ו שכותב דאם הלך א' מהדיינים לדרך וצריכין להושיב אחר תחתיו דפשוט שבטל קביעות הראשון וצריכין לקבוע מחדש ולאחר את מעשה החליצה ליום אחר, והאריך בזה.

אעיר לו גם ע"ז, כי דברי העטרת חכמים מובאים כבר בס' שו"ת בנין דוד (מייזליש) סי' י, ומסיף דמות רא"י לדבריו מדברי התוס' כתובות ד' כ"ב ע"א ד"ה תרי, שכותבים בתוך דבריהם דמשחתמו השניים ולא הספיק השלישי לחתום עד שקרא עליו ערעור, בא ערעור וביטל וזעד המושב של אותו ב"ד וכו', וע"כ מסיק בנידונו שנסע דיין אחד שצריכים להושיב ב"ד ולקבוע מקום מחדש ולעשות החליצה ביום שלאחריו עיי"ש.

גם לרבות בספר חגור האפוד במוכרת החליצות אות ט"ו הביא ג"כ דברי העטרת חכמים כהנחה פשוטה, זמבזיר רק שאבל בהנוספים לא מעכב אם לא בא מהם למתנתו.

אולם למרות האמור בכל זאת מספר הבעל חגור אות שם באותיות י"ח וכ"ח שעשה עובדא בנפשיה וסידר במקום הדחק ההזמנה והחליצה ביום א' בהפסק קרוב לשתי שעות, והביא סייעתא לזה מס' שו"ת שער אשר במוכרת החליצות סי' י"א שעבד ג"כ עובדא לעשות ההזמנה והחליצה ביום אחד בהפסק של חצי שעה עיי"ש.

ויעוין גם מ"ש בזה בס' טיב חליצה אותיות י"ד וי"ח יעו"ש. ויש להאריך.

סימן עח

תינוק שנולד ומבחינה חיצונית נראה כנקבה ומבחינה גנטית הינו זכר אם מותר לנתחו ולהפכו לזכר או לנקבה

בס"ד ו' חשון תשל"א.

לכבוד ידידי הנכבד, הרב הגאון אליעזר יהודה וולדינברג שליט"א

שלום וברכה,

ראשית ברצוני להודות מקרב לב על קבלת ספרו "שו"ת", „ציץ אליעזר“ חלק י'.

עברתי בעיון על כמה שאלות ותשובות המופיעות בספרו ונוגעות לעבודתי, מאד גהנית והתרשמתי מעומ קבירור תהלכות והתפלאתי על בקיאותו הגדולה בענינים הנוגעים ברפואה. בהזדמנות זו ברצוני לברכו שהקב"ה יזכהו לחדש חידושים ולברר הלכות ולהפיץ תורה רביים.

ברצוני לשאול שאלה הלכתית שהתעוררה אצלי במשך עבודתי בבית"ת. השאלה קשורה בענינו של תינוק אשר נולד לפני יותר משנה, בלידה אי אפשר היה לקבוע בברור את מינו של היילוד. המראה החיצוני גראה היה כנקבה וכך קיבל את שמו – ירונה.

כדי לברר ביסודיות את מינו של היילוד, אושפו בגיל 6 חודשים. בבדיקה: האברים המיניים החיצוניים נראו כאצל נקבה, ז"א שפות, ואבר קטנטן הנראה כקליטורים — Clitoris (חביונית, אבר מין חיצוני בפות). בתוך אחת השפות היה גוש בצורת אשך.

בוצעו בדיקות מיוחדות כדי לברר את מינם של תאי הגוף, כרומטין מיני (Chromosom x y Sex, Chromatin) ובדיקה ציטוגנטית. הבדיקות העלו תאי זכר. היילוד נותח ובוצעה פתיחת בטן סקירתית ולא נמצאו אברי מין פנימיים. כמו כן נלקחה ביופסיה מהגוש בשפה החיצונית שנראה היה כאשך, ונמצא כי גוש זה אכן הינו אשך.

בסכום: המדובר ביילוד שמבחינה חיצונית נראה כנקבה אך למעשה הינו זכר.

מבחינה ניתוחית קל יותר לשנות לנקבה, למרות שלא תוכל להרות, כמו כן מבחינה פסיכולוגית עדיף שתגדל כנקבה, כי לנתח ולהפכו לזכר יעורר בעיות רבות יותר גם מבחינה ניתוחית, גם מבחינה אישית, כמוכח לא יהיה זכר לכל דבר. אך כדי שהיילוד זה יהיה נקבה, יש צורך לנתח ולכרות את האשך היחיד הקיים כדי למנוע פעילות הורמונלית זכרית, שתפריע להתפתחותה של הנקבה.

שאלתי היא:

א. האם בכלל מותר להפוך את מין היילוד שמבחינה גנטית הינו זכר, לנקבה.

ב. האם מותר במקרה שלפנינו לכרות את האשך היחיד ולהפוך לנקבה, יילוד אשר מבחינה חיצונית כבר נראה כנקבה.

מאד אשמח לקבל חוות דעת הלכתית בשאלה זו.

אסיים בברכה כידידו מוקירו ומכבדו ד"ר י. א. שוסהיים

ב"ה. אור לי"א מרחשון תשל"א.

ירושלים עיה"ק תובב"א.

ליקירי ומכובדי הוי"ש ד"ר א. שוסהיים נ"י. שלום וברכה.

מכתבו היקר קבלתי תמול, עברתי עליו בתשומת לב הראויה והנני מתכבד לענות לו על שאלתו.

א) לפי דעתי סוג היצור הנולד שעליו מוסב שאלתו, גם אילו ישאירו אותו כפי שהוא יהא דינו כנקבה, רצוני לומר, שלא יהא עליו אפילו דין אנדרוגיניוס על השלכותיו, כי סימני אנדרוגיניוס כפי המתבאר מסוגית הש"ס ביבמות ד' פ"ב פ"ג וכן בירוש' שם זעובד מקומות. הוא, שיש לו במציאות אבר זכרות ואבר נקבות, וכך פוסק הרמב"ם במפורש בפ"ב מה' אישות הכ"ד וז"ל: מי שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות הוא הנקרא אנדרוגיניוס והוא ספק אם זכר ספק אם נקבה ואין לו סימן שידוע בו אם הוא זכר ודאי אם היא נקבה ודאית לעולם עכ"ל, ולדעת פוסקים אחרים הוא מתחלף בסימניו לחדשיו פעם מופיע בו סימן זכרות ופעם סימן הנקבות עיין או"ח סי' תקפ"ט במג"א סק"ב ובאה"ט שם יעו"ש, (וכנראה היא גם שיטה דחווה, עיין בספר פסקי הלכות על הרמב"ם שם) והילוד דנו, כפי שתיאר אותו במכתבו הרי למעשה האברים המיניים החיצוניים נראים אצלו כאצל נקבה, ואין לו שום סימן חיצוני מאבר זכרות, ורק הבדיקות המיוחדות שבוצעו בו הראו כי נמצאים בפנימיות גופו תאייזכר, ולכן דעתי הוא כנ"ז שגם אם נגזחו כפי שהוא דינו יהא כדין נקבה, כי האברים החיצוניים הנראים לעין הוא הקובע בהלכה (ואגב. שמעתי מרופא

שסוגי הורמונים משותפים יש למעשה לזכר ולנקבה גם יחד, וקובע בזה ריבוי האחווים, ולכן ברור שרק האברים הממשיים החיצוניים המשונים בין זכר לנקבה המה הקובעים בזה למעשה).

בהיות כן נראה לפשוט בנידון השאלה שמותר איפוא לנתח יילוד זה ולהפכו עי"כ לנקבה גם

בפנימיות התפתחותו.

ב) מ"ה שיש לעיין עדנה קצת הוא מה שנמצא בתיך אחת השפות אשך — זכרי, ואם מותר לכרות האשך היחיד הוזה כדי למנוע עי"כ פעילות הורמונלית זכרית שתפריע להתפתחותה של הנקבה, ולא יעברו בזה על איסור סירוס.

ולאחר העיון נראה דמותר לעשות זאת, ולא יעברו על איסור סירוס כלל, וזאת משתי בחינות, האחת, בהיות ואין לו אברי זכרות חוץ מגוש זה בצורת אשך וא"כ אינו בסוג זכר כלל וכנ"ל. והשנית, גם באנדורגיניוס ממש מצינו להמנחת הנוך במצוה רצ"א אות א' שהעלה דלשיטת הרי"ף והרמב"ם דאינו ראוי להוליד אינו חייב על סירוסו ושאפשר דאף איסור אין כאן ע"ש

וכזה העלה גם בשו"ת חתם סופר חאה"ע סי' כ', ורק אם מוליד ס"ל שם דעל סירוס סימני זכרות שלו לוקה ועל סימני נקבות אינו לוקה.

ועוד לו להח"ס בזה גם בס"י י"ז שמברר שם נמי ומוכיח דאע"פ דפסקינו (באה"ע סי' ה' סעי' י"א) דאפילו מסרס אחר מסרס לוקה, אבל היינו דוקא כששניהם נעשו בידי אדם, אבל אם התחלה היתה ביד"ש שוב אין איסור במעשי אדם כלל עי"ש.

והגם שמצינו בשו"ת בית יצחק חאה"ע ח"א סי' ל"ן, שכותב לחלוק על הח"ס בהיכא שנעשה סריס לאחר שגולד אפי' בידי שמים, מ"מ מודה מיהת בהדיא שם דבסריס חמה שגולד במעי אמו אין בו משום מסרס וה"ה בעקר שגולד כשהוא עקר ע"ש, וכך העלו גם בשו"ת הבצלת השרון חאה"ע סי' י"ב ושו"ת תעלומות לב ח"ב סי' ד' אות ט"ו עי"ש. **וא"כ** דון מכל האמור במכש"כ ועל אחת כמה שבודאי אין כל איסור סירוס על כגון נידוננו בכריתת גוש-האשך, בהיות ואינו ראוי להוליד כלל וכלל באין לו אפילו האבר המיני הדרוש לשם לכך.

ג) **ולמען** השלימות אסכם ואומר שגם לו היה לו לילוד זה דין אנדרוגיניוס, או גם אם תעמוד לפנינו הבעיה על אנדרוגיניוס ממש (כפי שהראו לי כבי"ח לפני כמה שנים שגולד ילד עם גיד וגם עם שפות ושבייל. ודיברו גם אז על ביצוע ניתוח בגופו), שג"כ יהא מותר לנתחו ולהפכו לסוג ודאי בהיות ומקובלת ההלכה (וכן במדע הרפואי) שאינו מוליד. ואמנם אז מוטב יותר לנתח אברי הנקבות ולהפכו לזכר, כדי לצאת גם ידי הדיעה שמוליד כדמתבאר מדברי שו"ת חתם סופר סי' כ' שם.

אבל כשעדיף ממה בחינות להפכו לנקבה ג"כ אין לאסור וכנ"ל.

הן אמנם באנדרוגיניס ישנה בעי' הלכותית נוספת והוא, במה ששוללים ממנו עי"כ שיהפכו אותו לנקבה המצוות שהי' מתחייב מספק גם כוכר כמבואר ומפורט בברייתא דאנדרוגיניס בפ"ד דבכורים וברמב"ם בהלכותיו.

אבל אי משום הא אין לאסור, בהיות ומציאותו משתנה, וכעין שמצינו בטומטום שנקרע, שבהשתנות גופו משתנה גם דינו (יעוין במאירי ביבמות שם) ובפרט כשמבצעים זאת בקטנותו בטרם שמתחייב עוד בכלל במצוות, ורק צריכים קביעה דקדוקית ברורה אם אמנם ע"י ביצוע הניתוח שיבצעו באנדרוגיניס ישתנה ויהפך באמת לנקבה ודאית, ומה גם שהרמב"ם הרי קבע להלכה בפ"ב מה' אישות שם שמהותו של האנדרוגיניס לא יוכל להקבע בודאות לעולם, ולכן יש לחזור היטב כדי להודיע אם העד כדי כך גשתנה כעת הטבע או התפתח הידע הרפואי ?

עכ"פ אין לזה שייכות-לעצם ביצוע הניתוח שכאמור דעתי נוטה שמותר לבצע זאת הן באופן כללי להפוך את המין היילוד שמבחינה גנטית הינו זכר, לנקבה. וגם לרבות במקרה שלפנינו העומד על הפרק שמותר לכרות את האשך היחיד ולהפוך לנקבה היילוד אשר מבחינה חיצונית כבר נראה כנקבה.

בהקרה ובברכת הצלחה בכל אשר יפנה

בידידות ובהערצה

אליעזר יהודא וולדינברג

סימן עט

בדינא דהנטען על הנכרית ונתגיירה והיכא דודאי בא עליה

תנן ביבמות ד' כ"ד ע"ב: הנטען על השפחה ונשתחררה או על העובדת כוכבים ונתגיירה הרי זה לא יכנס ואם כנס אין מוציאין מידו. **ופירש"י**: הנטען חשוד כלומר שטוענים עליו דברי לעז. לא ישאנה משום לעז שלא יאמרו אמת היה קול הראשון. עכ"ל.

ומבואר בגמ' שם דהא דלכתחילה לא ישאנה משום דרב אסי דאמר רב אסי הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים וגו', ולפירש"י צ"ל דזוהי כוונת הגמ', דלהכי לכתחילה לא ישאנה כדי להסיר ממנו לזות שפתים שלא יבואו לומר מתוך שגושא דמוכח דאמת היה קול הראשון.

(א) **והנה** לכאורה מוכח מטעמא דרש"י דבגוונא שבאמת אמת הוא הקול הראשון ובא עליו בגיורתא אזי דינא הוא דאפילו בדיעבד אם כנס צריך

להוציא, ורק בטוענים עליו דברי לעז ולא ידוע אם אמת הדבר אזי הוא דרק לכתחילה לא יכנס.

וכנראה פירשו כך בכוונתו של רש"י ז"ל רבותינו הראשונים ז"ל, אלא שהשיגו עליו בזה ממשעות הסוגיא שם זכנ מדברי התוספתא דאיתא מפורש דאפילו בא עליה בעדים אעפ"כ אם כנס לא יוציא.

ולכן פירשו הם ז"ל דטעם הלזות שפתים הוא כדי שלא יאמרו משום זנות נתגיירה זו ולשם זנות נשאה, וממילא איכא טעם זה אפילו איכא עדים שבא עליה, יעוין ברמב"ן וברשב"א ובחידושי המאירי ז"ל. **וכדבריהם** ז"ל שאפילו בא עליה אם כנס לא יוציא נפסק גם ברמב"ם בפ"י מה' גירושין הי"ד. וכך הוא גם פסק השו"ע באה"ע סי' י"א סעי' ו', דאפילו בודאי בא עליה, רק לכתחילה לא ישאנה, ואם כנס לא יוציא.

(ב) **והנה** בשו"ת הרא"ם סי' מ"ו ראיתי שמבאר בתוך המשך דברי תשובתו שם (כד"ה שישית).

הכוונה של „הנטען" שבאמת עשה בה עבירה, וכן מבאר טעם אחר שלא ישאנה לכתחילה, והוא מכיון שאותו הגוף כבר עשה בו עבירה אינו רשאי לישא אותה אע"ג דהשתא היתר גמור ע"ש, והיינו דר"ל שהוא משום קנסא, דמכיון שעשה בה עבירה קנסוהו שלא ישאנה אפילו כשוה כבר בהיתר.

ולפ"ז עולה בדעתי ד"ל כן גם בכוונת רש"י, דטעם האיסור הוא משום קנסא כנ"ל, ובעצם נאמר בעיקרו כשבא עליה, אלא דגם כשלא בא עליה אע"פ שלא עשה בה עבירה, אבל מכיון שיצא עליו לעז על כך לכן משום הסר ממך עקשות פה וכו', וכדי שלא יאמרו על ידי שישאנה שמנה הוכחה שאמת היה הקול הראשון, הרחיבו הקנסא גם כשטוענים עליו דברי לעז ולא הוכח הדבר בעדים. באופן שגם רש"י סובר גם זאת שבכל גוונא בין שהיה רק לעז ובין כשבאמת בא עליה כל האיסור והקנסא הוא רק לכתחילה, ובדיעבד אם עבר וכנס אין מוציאין מידו.

(ג) **עוד** עולה בדעתי לומר, דבהיכא דבאמת בא עליה ס"ל לרש"י נמי דטעמא דלא יכנס כדי שלא יאמרו משום זנות נתגיירה וכו', וכפי שמבארים יתר הראשונים, והוא ג"כ רק לכתחילה, ואם כנס אין מוציאין מידו, ורק בנטען לבד ולא נתאמת הדבר ס"ל לרש"י דבכה"ג דלעז לבד אין מקום לאסור משום הך טעמא שלא יאמרו משום זנות נתגיירה, מכיון שלא נתאמת הדבר, ובמתניתין דקתני לשון „הנטען" שכולל גם לזות לבד, על כן פירש שאסרו גם בכה"ג דלא ישאנה לכתחילה משום טעמא דלעז שלא יאמרו אמת היה הקול, אבל באמת גם בבא עליה בודאי מודה נמי דאינו אסור כ"א לכתחילה דגם משום טעמא שלא יאמרו משום זנות נתגיירה ג"כ לא אסרו כי אם לכתחילה בלבד.

סימן רסז

ב"ה, יום ג' פרשת משפטים תשנ"ג לפ"ק.

כבוד ידידינו הרב הגאון המפוראר זוכה ומוכה אחיו עמו כש"ת מוה"ר אברהם יהושע העשיל פרידלאנדער שליט"א.

אחדשה"ט וש"ת בכבוד,

ראשית דבר צרכה והללחה להתמנותו לתפקידו הרחמי החשוב צבית החולים הג' מיימונידעס בצרוקלין יצ"ו, יזכה לזכות הרבים ולהגן על חולי בית ישראל שם וצכ"מ.

א. ואשר שאל בילד שנוול בזכרות ונקבות גם יחד שהוא כנראה בגדר אנדרוגינוס, והיינו שיש בין רגליו בשר תפוח וצמחו בשר תפוח יש נקב קטן כמין נקבה של אשה, וצמח גיד הזכר אך צפנימית גופו נמצאים אברי נקבה שונים, ולפי דעת הרופאים הוא הרכב מעורב של זכר ונקבה ומעתה השאלה אם אריך למיעבד נתוח פלסטי להפכו לנקבה היות שלפי דעת הרופאים יותר רצוי להפכו נקבה כי עי"ז יהא חייו נוחים יותר, ומוזן שגם השאלה אם באופן זה עדין יהי' לו דין אנדרוגינוס או אם יהי' לו דין נקבה [גם כ' שבנד שאל של בשר הנ"ל בולט כמין ביצה אחת צכ"ס].

ובתשובת דבר זה – אומר בקיצור כי מרחוק קשה לעמוד על דקדוק הפרטים כדי להכריע עפה"ת, מכ"מ כתבתי בתשובת שבט הלוי ח"ו סי' קמ"ט בנדון כעין זה [ויש הבדל כנראה בכמה פרטים] והנה הדעות באנדרוגינוס ידועים דאו שהוא זכר ודאי עיין שבת קל"ד וקל"ו, וביצמות פ"א משנתינו, או שהוא גדר ספק כדעת החכמים וכ"ה דעת הרמב"ם ברוב מקומות וכ"ה בש"ס ברוב מקומות או שהוא ברי' צפני עצמו עיין בפרק אנדרוגינוס ר"מ אומר אנדרוגינוס בריה צפ"ע ועיין תוס' יצמות פ"ג ע"א ד"ה ברי' ובר"ש בכורים שם, או כדעת הראב"ד פ"ב ה"ב משופר דהוא כעין חצי זכר וחצי נקבה, כעין חצי עבד וחצי צ"ח, וע"ע פ"ו מתרומות הט"ו במחלוקת הרמב"ם והראב"ד, ולהלכה למעשה צתתם אנדרוגינוס קיי"ל ציו"ד סי' רס"ב ס"ג ורס"ו ורס"ה ס"ג, דהוא בגדר ספק ועיין בשו"ע אה"ע סי' מ"ד ס"ה לדעה ראשונה הוא ספק ולדעה שני' ודאי זכר וכן באה"ע סי' קע"ב וע"ש בציאור הגר"א.

והנה מדפליגי בהלכה ובמשנה אי נימול כוכר ודאי או עכ"פ נימול מספק זכר מכלל דיש לו אבר זכר גמור אלא דיש גם סימני נקבה, לא כן הנדון שלפנינו דאין

אבר זכר בולט כלל רק נקב השתן ניכר, ובתוכיות גופו יש סימנים מובהקים של נקבה, אם יתברר אמת זה צבירור שלם ואפילו יש לו כמין ביצה אחת בנד ההוא כנ"ל מכ"מ אם אין גיד וגידים המתקשרים כרגיל מהביצים להגיד הלצ נוטה שזה ללדול בשר בעלמא, משא"כ סימני הנקבה בנצרה זה הם מובהקים יותר, ואז יש לנו ראיות לומר דאין זה נדון של אנדרוגינוס שבחז"ל ושו"ע אלא היא נקבה עם אחיה סימני זכרות שמ"מ אין קובעים לילד הזה לסוג זכר, וא"כ מותר לשנותו לגמרי לנקבה, כי בלא"ה כך הוא, ואין בזה שינוי נגד רצון ה' כאשר בארתי בעניי בתשובה שם אבל אם לפי צירור יסודי של הרופאים נתברר שהזכרות בכל הפרטים גיד ביצים, וגידים המקשרים קיימים בגוף הזה וכן סימני הנקבות הם בשלמות כי אז מקרה של אנדרוגינוס ממש לפנינו שמחויב מה"ת במצות כוכר מספק, וחייב במילה וכו' ואז לא ברור כלל אם מותר לשנותו לנקבה גמורה.

כמוכ"ן כאשר הזכרתי כי מרחוק קשה לי לעמוד ע"ז ולסמוך עלי בהוראה כתבתי רק מחשבות ראשית בנדון הנדיר הזה ויעיין נא עוד בשבט הלוי ח"ו סי' קמ"ט הנ"ל כמה פרטים בהלכה זאת.

ב. ואשר הניע לי בענין מה שהמציאו הרופאים תרופה חדשה למחלת הפארקיניואנס החמורה דהיינו שלוקחים חלק מעובר ממשפחת החולה שהוציאו אותו ממעי אמו ע"י הפלה ולהרכיבו ולהשתילו בגוף החולה אשר לפי דעת הרופאים היא רפואה בדוקה, והשאלה אם יש לעשות היתר הפלה לנורך זה.

הנה לדידי פשוט דאסור לעשות הפלה לנורך זה דלא מציעא לדעת תוס' סנהדרין נ"ט ע"א ובחולין ל"ג ע"א דאעפ"י שאין רציחה ממש בעובר מכ"מ איסור תורה יש, והיינו סרך איסור איבוד נפשות דאין צדינו לחטא בהריגת העובר כדי שיזכה חזירו וצפרט דהגם שהמחלה הזאת היא מחלה מסוכנת מכ"מ אין חשש איבוד נפש לשעתו, ואין צדינו לאבד נפש ודאי עובר זה, אע"ג דלא שייך הא דפסחים כ"ה ע"ב מה חזית דלמי דידך קומק טפי וכו' יע"ש, ואין זה דומה כלל למה שמותר לאבד העיבור להגיל האם דנפש שלה נפש שלם וחיות שלה, ועוד דהוא בגדר רודף והדברים עמיקים, ואפילו לדעות דאין בזה אלא איסור דרבנן אין צדינו להמיר.

ועוד דלא ברור לי כלל אם רפואה זו באמת בדוקה בכל גוף לכבר ידוע מש"כ מרן הח"ס דא"א לקבוע כללים בזה מגוף אחד לשני ואינו דומה לפתח רפואות דאיתמחי כבר ברוב הגופים משא"כ המלאכה חדשה זו לצי אומר לי שעדין לא יצאת מגדר ספק, ואין לאבד נפש עובר ודאי מפני ספק של תרופה מועלת, ובעיקר הדברים בגדרי

